

EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ

DE

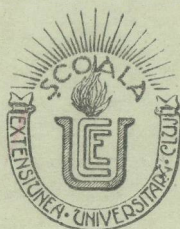
VIRGIL I. BĂRBAT

PROFESOR UNIVERSITAR

ȘI

FLORIAN ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj
PROFESOR UNIVERSITAR

EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ CLUJ, STRADA REGALĂ 11.

Tiparul tipografiei „INFĂȚIREA“ CLUJ, Str. Cogălniceanu 4.

10017
471

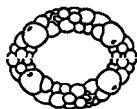
EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ

DE

VIRGIL I. BĂRBAT

ȘI

BCU Cluj / Central University Library Cluj
FL. ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ
PROFESORI UNIVERSITARI

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201101297

EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ CLUJ, STRADA REGALĂ 11.
Tiparul tipografiei „INFĂȚIREA“ CLUJ, Str. Cogălniceanu 4.

Pentru a face din cadrele mari politice, reprezentate prin statul nostru de după războiu, o realitate vie și sigură de viitor, iar din cultura noastră expresia unui tot organic, impunător prin întinderea și bogăția lui și cuprinzând totalitatea neamului românesc, ne trebuie sufletul corespunzător.

Acest suflet însă nu poate fi decât opera școlii, adică a acelei instituții care, mai ușor decât alta, va putea ajunge să întrupeze ceea ce este mai general, mai unitar, ca fire și ca tendință, în noi toți.

Dar școala, pentru a ajunge să fie organul din care să pulseze viața viitorului neamului nostru, trebuie să fie înțeleasă și iubită de întreg poporul și de aceea, nimic nu trebuie cruțat, când este vorba să-l apropiem pe acesta de școala sa și pe cea din urmă de poporul care o susține prin sacrificii grele. Iar această apropiere poate începe în orice loc: în reformele, cu perspective largi, ale ministerelor, în activitatea culturală școlară și extra-școlară, dar legată de școală, a umililor dascăli de la sate, în sânul comitetelor școlare și în conferințele publice ale colegilor de la licee și așa mai departe.

Un astfel de început este și cel făcut de „EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ DIN CLUJ“.

Dedicăm deci această modestă publicație:

Ministrului și Colegului

Alexandru Lapedatu,

care ne-a înțeles și ne-a ajutat să o înfăptuim.

Și în acelaș timp,

*Tuturor Colegilor din învățământul primar,
secundar și universitar,*

cari, conștienți de partea care urmează să o aibă în înfăptuirea României de mâine, își vor iubi și cinsti destul mersul, pentruca să lupte, prin întreaga lor activitate, să asigure școlii locul înalt pe care-l reclamă pentru ea împrejurările în care trăim.

Cluj, 10 Ianuarie 1926.

VIRGIL I. BĂRBAT

președintele „Extensiunii Universitare din Cluj“.

„Extensiunea Universitară“

de **Virgil I. Bărbat**,
profesor universitar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Extensiunea Universitară

Universitatea modernă, în genere și ideia de serviciu.

1. In lucrarea¹⁾ pe care a publicat-o cu ocazia împlinirii unui sfert de veac de la înființarea universității din Chicago, Goodspeed dă și o apreciere făcută de Lyman Abbott²⁾ asupra acestei instituții. Părerea lui Abbott destul de răspândită, este anume că, dacă universitatea engleză poate fi caracterizată prin aceea că se preocupă mai ales de *cultură*, iar cea germană prin aceea că se devotează *cercetărilor științifice*, universitatea din Chicago, așa cum a înțeles-o primul ei președinte, William Rainey Harper, a făcut din *ideia de serviciu* rostul existenței acelei instituții.

Deosebirea aceasta, pe care o face Abbott, nu este, de sigur, de cât relativă. Ea este, cum spune și autorul ei chiar, mai mult de „emfază de cât de esență.“ „Vechiul tip englezesc de colegiu, zice Abbott, produce oameni de lume, în sensul bun al cuvântului, „gentlemen“. Tipul german mai nou de universitate produce oameni de știință. Universitatea din Chicago a produs, fără îndoială și „gentlemen“ și învățați. Dar în primul caz și aceasta în mod inconștient, domina mai mult grija pentru cultură; în al doilea precumpănește silința de a desvolta gustul cercetării, pe când în al treilea se prețuește mai mult preparația pentru o viață activă americană. Instrucția, care în universitatea engleză, a fost privită

¹ *Thomas Wakefield Goodspeed: A history of the University of Chicago*, The University of Chicago Press, Chicago, Illinois, 1916.

² Editorul și redactorul-șef al revistei, „The Outlook“ din New-York.

ca un mijloc și ca o măsură a formării individului și în cea germană ca un scop în sine, a devenit, în cea americană, o preparație în vederea serviciului.“ Iar lucrul acesta din urmă se vede, încheie Abbott și prin importanța pe care a dat-o un președinte de universitate, Harper, operei de „Extensiune Universitară.“ În numărul prim al „Buletinului Oficial“ al universității găsim, în adevăr, că Harper împarte activitatea marelui instituții, născută grație donațiilor regești ale lui John D. Rockefeller, în trei mari grupe: *Universitatea propriu zisă*; *Secția Extensiunii Universitare* și *Secția publicațiilor Universității*, fiecare din aceste grupe având câte o conducere independentă și fiecare din ele fiind tratată cu o grijă mai mult sau mai puțin egală de către cei în drept.

Dar, întorcându-ne acum la tipurile de universități pe cari le stabilește Abbott, nu putem înlătura unele nedumeriri, ce s'ar putea naște din această clasificare. Căci, dacă este drept că cele spuse de Abbott ne ajută să înțelegem spiritul general din care a ieșit opera impozantă extra-școlară a unei universități ca cea din Chicago în special și în genere a oricărei universități americane, nu este mai puțin adevărat că noi putem rămânea cu unele îndoeli în privința valorii învățământului superior american propriu zis. Universitatea pretinde, cum știm, că-și are rațiunea ei proprie de a exista și vrea să fie propriul ei stăpân, iar dacă această autonomie este o realitate, cum va putea instituția de care este vorba, să facă din nevoile societății un centru al preocupărilor ei, să devină un fel de școală tehnică, chiar într'un înțeles mai înalt al cuvântului? În cazul însă că această deplasare a preocupărilor nu este justificată, nu este condamnată „ideea de serviciu“ și ceiace a ieșit din ea, adică toată opera de Extensiune Universitară?

2. Înainte de a căuta să răspundem acestei întrebări, observăm că din ceea ce spune Abbott, în afară de distincția

fundamentală pe care o face el între universități, reiese destul de clar că universitatea din Chicago, deși dominată de ideea de serviciu, nu a lăsat necultivat nici caracterul și s'a îngrijit și de formarea oamenilor de știință. Singur acest fapt ar ajunge ca să ne dea dreptul să credem că Extensiunea Universitară este un lux poate, dar este un lux care nu viciază organismul pe care este altoit și nu-l îndepărtează cu totul de la menirea lui adevărată. Ce ar fi însă, dacă s'ar putea dovedi că și celelalte tipuri de universități, atât acela care se preocupă de cultură cât și acela care se îngrijește de știință, s'au născut și trăesc numai în măsura în care au și ele, ideea de serviciu la baza lor? Acest al doilea fapt ar mări considerabil respectabilitatea operei de Extensiune Universitară, până chiar și în ochii celor mai fervenți apărători ai autonomiei învățământului superior. În ceea ce va urma imediat, vom încerca să arătăm tocmai adevărul conținut în această presupunere.

Cazul universității engleze este cel mai ușor de formulat. Anglia, prima țară din Europa modernă care s'a putut consolida temeinic¹⁾ și care, din cauza situației ei geografice, ferită cum era de invazii, nu a fost favorabilă unei prea mari concentrări a puterii, a avut din vreme nevoie de o clasă întreagă de conducători, risipiți în toate părțile regatului, de conducători cari aveau să fie tot mai puțin soldați și tot mai mult oameni pricepuți în multiplele afaceri de conducere internă și oameni de cuvânt, adică „gentlemen“. Iar universitățile crescute într'un astfel de mediu nu puteau de cât să urmărească producerea tocmai a acestei realități, a „gentleman“-ului, care devenise o necesitate pentru mersul înainte al tipului social englez. Clasa conducătoare din Anglia nu

¹ Anglia poate fi considerată și drept țara care, în evul mediu a văzut mai întâi consolidându-se un suflet național.

se putea menține în această țară liniștită și tot mai democratică, de cât fiind o clasă de „gentlemen“; iar universitatea engleză nu putea trăi decât în măsura în care avea să fie guvernanta ideală a adolescenților care aveau să formeze o astfel de clasă, adică în măsura în care era stăpânită de „ideia de serviciu“.

Este drept că mai târziu, când Anglia va avea nevoie nu numai de administratori, ci și de specialiști tehnici și când fiii de nobili¹⁾, trecuți și ei prin universitate nu vor mai merge cu toții în administrația țării, latura utilitară a culturii „gentleman“-ului va fi mai puțin evidentă și universitățile vor căpăta o aureolă de independență, „cultura“ fiind de acum rațiunea lor de a fi. Dar independența aceasta nu va fi întotdeauna de bine pentru universitățile engleze și ea ar fi putut să le fie chiar fatală. Ea amenința să le dea un caracter de izolare și de aristocratism parazitar, pe care-l suportă cu greu un popor plin de viață, în mijlocul lui. Iar rezultatul a fost că, pe de o parte, s'au creat universități noi, în legătură mai vădită cu necesitățile societății prezente și pe de altă parte, universitățile ceie vechi chiar, în frunte cu cea din Cambridge, au inaugurat mișcarea de „Extensiune Universitară,“ adică tocmai mișcarea pe care aveau să și-o însușească cu atâta ardoare universitățile americane și pe care Abbott o pune la baza „ideii de serviciu!“ Vom vedea mai apoi de ce mișcarea aceasta trebuia să ia proporții atât de mari în Statele Unite.

3. În Germania am avut împrejurări cu totul altele și universitatea va lua și ea un alt aspect de cât în Anglia. În această din urmă țară, societatea modernă, cu puterea ei regală, și cu viața ei generală laică, continuase oarecum pe nesimțite cadrul social și spiritual, al evului mediu. Intr'un

¹ La început cea mai mare parte din studenți erau tineri săraci, cari trăiau din burse.

sens apoi, se poate zice că în Anglia șefii laici n'au simțit niciodată prea mult nevoia de-a fi geloși de șefii bisericești.¹⁾ De aceea școala care se va desvolta în Anglia nu va simți nici ea atâta necesitatea de a apăra pozițiile puterilor și cerințelor lumești, cât pe aceea, cum spuneam mai sus, de a forma pe noii șefi laici, întocmai după cum școala dinaintea formase șefii spirituali de pe vremuri. De altfel cele două școli tocmai din cauza acestei creșteri încete a societății engleze se vor înfrăți aici, iar rezultatul va fi că universitatea britanică va lua ceva din spiritul trecutului și va ține departe de sânul ei, până târziu de tot, arma cea mai puternică a vieții moderne, adică știința. Un educator american, Paul Monroe, zice că una din dovezile cele mai palpabile ale îngustimei de vederi a educației engleze, este faptul că cei mai mari savanți ai Angliei s'au format și au lucrat, până târziu în secolul al XIX-a, în afară de zidurile universității.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cu totul altfel în Germania. În primul rând, nu trebuie să uităm că aici nu avem același spirit de continuitate al vieții publice, ca în Anglia. În Germania trecerea se face, ca în orice țară în care presiunea este mai mare, printr'oruptură cu stările de lucruri existente. Această ruptură este Reforma, iar arma cea mai cunoscută a acesteia este raportul nemijlocit, fără intermediarul autorităților, cu divinitatea, adică „cunoașterea directă“.

Să nu uităm apoi că în Germania, societatea cea nouă a primilor secoli moderni, nu era reprezentată printr'o

¹⁾ În Anglia, din cauza acelorși împrejurări generale, care au asigurat desvoltarea mai timpurie a libertăților politice, avem și primele revolte teologice de la începutul timpurilor moderne. Ajunge să cităm pe Erigene, (833—880) și pe Roger Bacon (1214—1294), pentru a vedea cu cât de mult înaintea altora, gândirea engleză se obișnuia a se ridica liberă în fața autorităților bisericești.

clasă conducătoare politică laică, victorioasă și pe cale de a-și consolida pozițiile câștigate. În Germania fusese Imperiul, iar acum, în corpul lui anemiatic, trăiau o sumă nesfârșită de principate, pentru conducerea cărora nimeni nu se gândea să înfiripeze școli noi, în care să se formeze viitorii administratori. Puterea politică civilă era în decădere și ea nu va stimula spiritele și nu va provoca curente noi în educație.

Dar în Germania se ridicase o putere reală nouă, aceea a burgheziei breslelor, meseriașilor și negustorilor, burghezia care va avea nevoie, tot mai mult, de alte școli de cât cele ale trecutului. Ea va reclama oameni cari să știe ce este lumea dimprejur și să cunoască mijloacele prin care să poată stăpâni această lume. La început vom avea școli secundare reale, iar mai apoi, combinându-se acest spirit cu acela adus de Reformă, vom vedea apărând universități chiar, universități în care cercetarea științifică, realistă a lucrurilor, va fi în locul de cinste. Așa că, de unde în Londra se va înființa o facultate de științe abia în 1860, la Halle vom avea din 1693 o universitate care va fi de atunci un centru de cercetări științifice.

Pentru a înțelege bine fondul pe care se răzimbau universitățile de natura celei din Halle și pentru a fi fixați cu mai multă precizie în privința spiritului care le însuflețea, este bine să ne oprim ceva mai mult la legăturile menționate mai sus.

Universitatea germană împlinea un serviciu.

Omul modern își apăra, prin ea, felul său de a fi și făcea aceasta în chipul special reclamat de împrejurările din Germania. În Anglia, în universități, omul modern își crescuse șefii administrativi de care avea nevoie în acea țară spre a realiza un tip nou de viață; în Germania, în universități, el va cultiva spiritul acelor cari, conform cu nevoile

de aici, aveau să-i deschidă drumul liberării, deschizându-i secretele naturii. Dar și într'un caz și în altul, pe planul întâi stă tocmai acest om modern, cu firea și aspirațiile lui speciale, care are trebuință într'un loc de „gentlemen“, iar în altul de „savanți“, pentru a realiza sub forme diferite, unul și acelaș lucru: întoarcerea hotărâtă spre „lume“. Universitatea nu face, în ambele țări, decât să „servească“ acest curent.

Căci nu trebuie să uităm că nici „gentleman“-ul și nici „savantul“ și nici „adevărul științific“, nu sunt scopuri în sine ale omenirii. În orice caz, nu a fost așa în trecut. Omenirea s'a mulțumit de cele mai multe ori, ca să ne oprim numai la un punct, cu „adevărul relevant“; iar atunci ea s'a îngrijit mai mult de formarea preoților decât de a învățătorilor. Chiar atunci, de altfel, când pasiunea de a prinde adevărul, fără a fi teologică, nu era nici lumească, cum s'a întâmplat la finele antichității, ea a sfârșit iute, nefiind ținută în frâu de năzuința omului de-a se înrădăcina în natură, în misticism. Universitatea germană, întocmai ca și cea engleză, era deci o instituție utilitară, în înțelesul înalt al cuvântului, o școală care avea ideia de serviciu la baza ei.

Savantul nu a fost niciodată și nu este nici acum șeful de care are nevoie omenirea, ca atare. El nu este șeful menit să satisfacă o aspirație universală, în spațiu și în timp, știința nefiind un ideal pentru viața omenească în sine. Savantul este șeful de care are nevoie o anumită omenire, o omenire plină de viață, de spirit de întreprindere și de dorința de a clădi cât de mult în lumea de aici. Învățatul este meșterul constructor de care are trebuință o astfel de omenire, iar tipul de universitate ca cea din Halle, se însărcinează să-l formeze. Fără acest substrat emotiv, care leagă, în masa poporului, fără întrerupere, „știința“ de viață, cea dintâi este mereu amenințată să cadă în chinezism, în

formalism, „inutilitatea“ fiind și în cazul acesta una din marile nenorociri ale omenirii.¹

4. Dacă totuși America a putut să treacă drept țara în care universitatea se distinge prin caracterul ei utilitar, atunci când este comparată cu instituțiile similare din Anglia și Germania, aceasta de asemenea se datorește unor împrejurări speciale.

În primul rând, avem un fapt general. America este față de statele din apusul Europei o țară relativ tânără, iar în această calitate ea a fost silită să adopte mai întâi instituțiile cele mai noi din țările mai bătrâne. Căci după cum, oricât ai fi de tânăr, ca popor, dacă vrei să poți lupta cu oarecari posibilități de succes cu un stat mai bătrân, va trebui, astăzi, să treci deadreptul la aeroplan, la submarin și așa mai încolo, fără a mai vrea să refaci evoluția tehnicii războiului începând cu tunurile de lemn de cireș, la fel este în toate instituțiile. Fiecare moment istoric își are nevoile sale și dacă voești să mergi cu lumea, trebuie să te îngrijești în primul rând de satisfacerea nevoilor prezente, adoptând mijloacele necesare, găsite de alții de multe ori, adoptând instituțiile care pot face față acestor necesități. Instituțiile noi însă, prin aceea chiar că au să satisfacă unele cerințe ale prezentului, dar totdeauna, la prima vedere, investite cu un caracter mai utilitar, de cât acele instituții care, deși s'au născut din necesități analoage cu cele din urmă, și-au câștigat, prin vechimea lor și prin unele procese de individualizare a scopurilor, de care n'avem să ne ocupăm aici, o aureolă

¹ În treacăt am putea adăuga aici că unul din marile păcate ale acelorora cari apără liceul unic, cu bază de antichitate clasică, este tocmai că rupe continuitatea dintre „cultura“ celor de sus și sufletul celor de jos și prepară astfel acea stare de lucruri din care a ieșit pretutindeni și întotdeauna, formalismul și snobismul celor de sus și la urmă revolta celor de jos.

de autonomie, pe care nu o cunosc încă instituțiile venite mai apoi. Acesta este tocmai cazul universităților americane și cu aceasta trecem la exemplificarea celor spuse mai sus.

Tendința de a forma și „gentlemen“ sau „savanți“ mai ales, în loc de servitori ai altarului numai, a fost primită la început cu aceeași învinuire de „utilitarism,“ ca și tendința reprezentată acum de către universitatea americană, iar cele spuse de noi mai înainte ne-au arătat că această acuzație era îndreptățită. Lucrul „superior“ și cinstit, fusese și era încă altul și a trebuit un oarecare timp, până ce naturalistul să fie desbrăcat de atribuțiile diabolice cu care-l dota imaginația poporului și investit cu aureola de nobleță cu care l-au încoronat succesele sale. Noi avem deci, la începutul universității engleze și al celei germane, un caracter utilitar accentuat, care le apropie de școala superioară din Statele Unite. În trecut observăm, de altfel, că universitatea ca atare, a luat naștere în Europa, ca școală utilitară: de medici, legiști și preoți. Dar dacă nu poate fi contestat faptul că cele două universități de care ne-am ocupat până acum au început să funcționeze tot pe baze utilitare, ar mai rămânea totuși să vedem dacă nu cumva este vreo deosebire adâncă între cerințele pe care căuta să le satisfacă școala americană și acelea pe care le îplineau așezămintele de învățământ din Anglia și Germania, să vedem, cu alte cuvinte, dacă utilitarismul cel nou nu este cumva inferior, în esența lui, celui vechiu.

Adevărul este că omenirea modernă, în urmărirea visului ei de realizare a unui raiu pământesc, în așteptarea celui ceresc, a schimbat neconținut lărgindu-l, felul în care a atacat această problemă și ca un semn al vitalității ei avem și faptul, că nu s'a lăsat nici odată martirizată de formele realizate în diferitele momente ale mersului ei înainte. Omenirea modernă este încă prea puternică, pentruca să se închidă într'o formulă sau într'o instituție. Lucrul acesta se vede și

în universități. Acestea nu sunt lăsate să doarmă pe pozițiile odată câștigate. Idealul nu este nici „gentleman“-ul și nici „savantul“. Idealul modernului este o omenire tot mai ome-nească, tot mai depărtată de omul-animat de la care a pornit, pe un pământ tot mai stăpănit de ea. Iar dacă în drumul către acest ideal, a putut fi găsită oportunitate, odată și într'un anumit loc, formarea unei clase de „gentlemen“, iar altă dată și aiurea, formarea de „savanți“, acum pare că a sosit momentul să se mai realizeze un mijloc pentru susținerea și realizarea acestui vis, iar America este țara care trebuia să facă mai mult în direcția cea nouă.

De ce aceasta, este ușor de înțeles. În America, pe de o parte, lipseau unele prilejuri de îmbătrânire, pe care le au universitățile europene. Neavând vechimea universităților engleze și germane și luând naștere în împrejurări cari nu erau cele din Anglia sau Germania, universitățile americane vor putea da timpul lor pentru cultură și pentru știință, dar ele nu vor înclina să idolatrizeze aceste scopuri.

Socitatea americană nu a pornit la drum cu necesitatea de a-și crește șefi sau cu aceea de a-și apăra dreptul la bunurile oferite de natură. Punctul ei de plecare era dorința de a da fiecărui cetățean posibilitatea de a deveni un „gentleman“ sau un „savant“. Acesta a fost actul de naștere al coloniilor americane, ele ieșind din revolta puritană în contra absolutismului englez și din dorința de a se asigura fiecărui individ puțința manifestării și dezvoltării lui. Tendința aceasta este aceea care a dat apoi caracterul ei specific tuturor instituțiilor americane și Universității deci.

Fiind așa dară mai aproape de locul de unde izvorăște orice instituție, de sufletul cetățenilor, universitățile americane vor simți mai mult ca acelea ale bătrânei Europa, că ele sunt numai mandatările unei educații, al cărei scop nu le aparține.

În America s'a ajuns, grație împrejurărilor ei speciale, mai mult ca aiurea, la convingerea că dacă cultura este un bun, ea trebuie să fie dată tuturor și că dacă știința este un mijloc, fiecare trebuie să poată să se servească de el.

Acesta este spiritul democrației moderne.

Universitatea de acolo caută deci azi să facă din toți cetățenii ceea ce făcuse până acum din puțini: „gentlemen“ și sprijinitori ai științei. Ea-i ajută să poată deveni aceste lucruri.

Aceasta este înțelegerea pentru cultură a omului modern.

De aceea, fără a da la o parte idealul urmărit de universitățile din Anglia și din Germania, cele din America l-au făcut să funcționeze pe un alt plan. În paragraful următor vom vedea de ce acest plan va trebui să fie acela al universităților din orice țară. ~~Deocamdată reținem numai atât, că Universitatea americană nu a renunțat la ideea de cultură, de „gentlemen“, dar că ea nu-și mai limitează acest scop la câțiva indivizi din națiune, ci-l întinde la tot poporul; ea nu a renunțat nici la formarea de „savanți“, dar ea vrea să-i pescuiască pe aceștia sau să câștige simpatia pentru știință, nu numai în rândurile celor favorizați de soartă, ci în tot cuprinsul țării. De aceea am și văzut că Harper n'a desființat „Universitatea propriu zisă“, copiată după cea din Europa, ci a mai înființat una alături, pe care a numit-o „Extensione Universitară“. După ce a creiat instituții de cultură lumească și instituții de cunoaștere a lumii, omenirea înființează în sfârșit instituții în care ea, în totalitatea ei, să poată să participe la aceste lucruri. Între spiritul din care au ieșit primele două tipuri de universități și acela din care a ieșit tipul din urmă, nu este nici o deosebire de natură. S'ar putea cel mult zice că primul tip de universitate, cel englez a creiat pe patronii sau eforii întreprinderii celei noi; al doilea tip, cel german, i-a creiat atelierele; iar cel american a dat~~

îndărât porțile acestora.¹ Diferență de esență, repetăm nu există! Toate au servit și toate servesc același ideal, care nu este al lor, ci al omenirii moderne.

Condiții de existență pentru universitatea de azi

5. Dacă ne-am oprit atât de mult la clasificarea pe care a făcut-o Abbott între universități, cauza este, cum ziceam mai înainte, între altele și dorința de a înlătura o neînțelegere. Ideea de serviciu, de care, în clasificarea lui Abbott, este legată și aceea de „Extensiune Universitară“, ar putea foarte ușor fi apropiată de aceea de utilitate, iar de aici până la posibilitatea de a arunca o notă de desconsiderare nu numai asupra mișcării extensioniste, ci și asupra universităților

¹ Tot împrejurările speciale în care s'au găsit Statele-Unite ale Americii au făcut că școlile pentru adulți, în genere și Extensiunea Universitară, în special, au luat uneori un caracter prea utilitar, ceea ce se urmărea fiind înarmarea a cât mai mulți inși în lupta pentru viață. Universitatea a răspândit acolo, prea de multe ori, mai numai cunoștințe tehnice și prea puțină cultură propriu-zisă. Dar, cum spuneam, lucrul acesta era o necesitate a momentului, Statele-Unite având nevoie urgentă de oameni inițiați în arta de a pune stăpânire pe natura bogată cu care soarta-i binecuvântase.

Să nu se creadă însă că educația adulților era lipsită acolo de latura culturală, Americanii înțelegând, mai bine poate de cât alte popoare, că nu există mai bun și mai adânc mijloc de a fi utilitar de cât acela de a fi idealist. Probă cursurile nenumărate asupra literaturii, artei, etc... care sunt făcute pentru mulțime pretutindeni în Statele-Unite și activitatea impozantă ce se desfășoară acolo pentru înrădăcinarea sentimentelor civice și estetice în popor.

Afară de aceasta, putem semnală și reacțiunea acelor care, ca Ethel Richardson, (în „The Survey“ dela 15 Noembrie 1925), cer, ca în mod voit, să se accentueze tot mai mult latura culturală în cursurile pentru adulți.

Ceea ce ne interesează pe noi deocamdată aici este însă, că adulții, că poporul întreg, n'a fost lăsat în afară de preocupările universităților. Felul în care s'au manifestat aceste preocupări poate fi discutat și el este de fapt obiectul unor griji speciale ale educatorilor americani.

care o patronează, nu este de cât un pas. Iar acest pas este făcut dinainte în conștiința multora. Din cele spuse de noi până acum, sperăm că s'a putut trage concluzia că Universitatea n'a existat nici odată prin ea și pentru ea și că ea n'a trăit și prosperat de cât servind ideile și trebuințele dominante ale societății din fiecare loc și din fiecare moment.

De aceea, pornind de la aceste considerații generale numai, am putea înțelege de ce țări ca Anglia și Statele-Unite n'au considerat ca o înjosire pentru ideia de Universitate, crearea unui departament nou, acela al „Extensiunii Universitare“ și de ce în America avem chiar profesori speciali pentru această acțiune.¹ Dar așa-zisul utilitarism al universităților americane este justificat prin ceva mai mult decât prin exemplul dat de școala ieșită din condițiile istorice, pe care le-am văzut că au presidat la nașterea și dezvoltarea învățământului superior din Statele-Unite.

În forma sub care se prezintă astăzi, acolo, acest învățământ, el constituie o condiție de existență pentru orice universitate, iar nu numai pentru cea americană.

Pentru exemplificarea acestui fapt, n'avem decât să ne gândim la cele petrecute, acum de curând, în unele țări, în Germania d. ex., sau mai ales în Rusia. Acestea sunt țări în care, înainte de războiu, nu existau legături de serviciu, în sensul american, între universități și popor. Germania, în materie de utilitate, producea tehnicieni și conducători de întreprinderi industriale, în școlile superioare. Universitatea, în genere însă, sta oarecum închisă în vechea ei formulă și nu lua contact direct cu poporul. Acesta era pus în curent cu marile idei ale concepției moderne despre viață prin scrieri,

¹ O carte apărută anul trecut, 1925, „*The Environmental Basis of Society*“, The Century Co. Nev-York and London, are drept autor pe Franklin Thomas, care-și face o cinste să se intituleze „University Extension Lecturer in Sociology, Columbia University“.

care veneau deseori din taberi desprețuite de universitate, pentru „diletantismul“ lor, cum a fost cazul lui L. Büchner și al celebrei sale lucrări „Ștofă și Materie“. În Rusia apoi, lucrurile stau și mai rău. Pe de o parte, foloasele indirecte ale științei erau mai puțin simțite în această țară agricolă, cu o industrie abia născândă; pe de altă parte, analfabetismul, aproape genera', făcea ca și imposibilă răspândirea scrierilor de popularizare, de natura celor menționate mai sus. Iar Universitatea nici aici, din motive diferite, nu făcea sau nu putea face mai nimic, spre a se apropia de sufletul poporului.

Ce mirare atunci, că în ceasurile grele de după războiu, sufletul acesta al poporului nu s'a gândit prea mult la Universitate, nici în Germania și nici în Rusia? Ca să vedem că este așa, ajunge să ne aducem aminte ce val de misticism asiatic străbătea Germania îndată după 1918, aceeaș Germanie care, cam cu o sută de ani înainte și tot după un mare dezastru, dar după zeci de ani de entuziasm cultural, se strângea în jurul filozofiei realiste a naționalismului lui Fichte. Să mai pomenim și de soarta tragică a universităților și a intelectualilor din Rusia? Valul de neîncredere față de cărturari, val care ajunsese până la noi și până dincolo de țara noastră, a avut acolo manifestații prea barbare, spre a putea trece prin conștiințele noastre, fără a lăsa în urma lor un mare semn de întrebare. Iar întrebarea nu are să fie decât una: va putea Universitatea continua să se ocupe de florile naturii, fără a se interesa de aproape și de rădăcinile prin care acestea capătă hrană și sprijin, lăsând copacul cel mare al creației omenești, gata să fie culcat la pământ de primul vânt revoluționar care, ca orice vânt, nu lasă în picioare decât ceea ce stă falnic legat de pământ? Va putea Universitatea modernă continua să formeze „gentlemen“ și „savanți“, fără a se gândi să prepare și o masă mare de „oameni moderni“, de oameni care să înțeleagă și natura și

rostul, atât al „gentlemen“-ilor cât și al „savanților“ și care să fie gata să-i susțină, chiar și în ceasurile grele, pe aceștia și școala care-i produce? Va putea Universitatea continua să trăiască în condiția de tolerată de până acuma și să nu-și ia în propriile ei mâini grija de a-și consolida terenul pe care trebuie să se înalțe? Iar aceasta, să nu fim rău înțeleși, nu din motive de clică, din motive egoiste. Dacă este vorba, ca societatea modernă să trăiască, ea are nevoie de știință, de mentalitatea modernă, reprezentată de cărțurari și de universitate; iar aceasta din urmă spre a putea trăi și rodi, în siguranță, are nevoie de „oameni moderni“, cari să o înțeleagă și iubească. Înțelegerea aceasta și iubirea la care ne gândim nu pot fi însă realizate decât prin sfortarea universității de a se apropia de popor, interesându-l și legându-l de opera ei. Intre universitate și popor nu trebuie nici o barieră și nici un intermediar. Poporul trebuie să-și cunoască universitatea, să o cunoască direct și să o iubească, dacă este vorba ca ea să trăiască, iar poporul să poată realiza lucrurile ce se așteaptă dela un popor modern.

Tipurile mai vechi de Universitate au trăit și ele, bine înțeles, tot grație sprijinului acelu „om modern“, la care ne referim aici. Atâta vreme însă cât el rămâne, cum a rămas până acum, în umbră, inconștient de legăturile care există între el și Universitate, sau limitat la o clasă redusă de cetățeni, soarta marilor instituții de cultură este mereu amenințată și cu ea soarta culturii moderne chiar. Pentruca să poată trăi și prospera, Universitatea are nevoie de sprijinul poporului întreg, de sprijinul unui popor în care spiritul modern să fie adânc înrădăcinat și de aceea Anglia cea conservativă este prima care a îndreptat profesorii universitari, în numele Universităților, spre masele populației. Dacă mișcarea s'a întins totuș mai mult în America, lucrul acesta nu face de cât să dovedească odată mai mult realitatea raportului sem-

nalat aici între popor și Universitate. În America, societatea modernă se putuse manifesta mai în voie și de aceea caracterele ei esențiale vor ieși mai ușor pe primul plan, iar caracterul care le presupune pe toate celelalte este tocmai acel „om modern“, pe care universitățile și-au luat sarcina să-l formeze, spre binele lor, al patriei lor și al cetățenilor izolați.

6. Dar mișcarea cunoscută sub numele de „Extensiune Universitară“ își are în timpurile noastre și alte rațiuni de-a fi, mai speciale, în afară de cele ce decurg din existența însăși a universității moderne. Unele din premisele idealului din care s'a născut această Universitate se pun abia astăzi în mod efectiv. Iar printre acestea, cea mai hotărâtoare este poate democratizarea politică a lumii, adică colaborarea tot mai reală a poporului la conducerea treburilor publice. Ceea ce era conținut dela început în ideea de universitate, este simțit acum și ca o necesitate socială și politică. Omenirea-și dă tot mai mult seamă că libertatea nu poate fi sigură, cum zicea Jefferson, marele om politic american, decât în mâinile poporului și că acesta, spre a-și putea împlini rolul bine trebuie să fie instruit. Iar omul care a părăsit școala, adultul, nu mai poate fi interesat atât de mult de simple lecții, ca cele din școlile elementare sau licee. El vrea apă dela izvor, vrea să știe că este un astfel de izvor, iar acesta este tocmai Universitatea.¹

¹ Ethel Richardson, de care ne-am mai servit în spusele noastre, scrie în privința cursurilor pentru adulți, făcute de profesori universitari: „Media educatorilor pricepe cu greu că un adult, deși nu a trecut prin seria de școli pregătitoare obișnuite în asemenea cazuri, are o maturitate și o experiență, care-i dau posibilitatea să aibă interes pentru o chestiune de grad universitar și să o poată urmări cu folos“. Adultul, de altfel, nu numai că poate urmări lecțiile populare făcute de un profesor universitar, dar, cum spuneam mai sus, ține la astfel de cursuri mai mult de cât la altele, căci el ține și pe drept, să fie tratat ca adult, el având o maturitate intelectuală, practică cel puțin, care-l pune pe un picior de oarecare egalitate cu adevărații studenți. Terminul de „Extensiune Universitară“ și acela mai vechiu de „Universitate Populară“, nu sunt vorbe goale, ci realități cari corespund unor necesități și unor cerințe sufletești adevărate.

De sigur, în unele țări sunt împrejurări speciale, care fac mai imperioasă ca aiurea, în aparență cel puțin, introducerea cursurilor universitare pentru popor. Așa ar fi milionul de noi sosiți, ce veneau anual în Statele-Unite, oameni streini de civilizația americană și care trebuiau introduși în felul de a gândi al acelei țări, un lucru pe care-l avea în vedere, între altele, Extensiunea Universitară de acolo. Dar aceeaș necesitate există și pentru o țară fără imigranți, care a trecut însă brusc dela o formă de guvernământ mai censitară la o formă de guvernământ mai democratică, sau pentru o țară unificată de curând, în care sufletul nu a luat încă formele cerute de o astfel de unificare. Poporul întreg, din punctul de vedere al participării la viața publică, este pentru țara respectivă ca o masă enormă de imigranți, de care cei în drept trebuie să se îngrijească și să caute să facă din simple unități electorale supuse tuturor vânturilor cum sunt, cetățeni pe cât mai luminați și mai încadrați în ordinea progresivă a felului modern și național de a fi. Acesta din urmă este tocmai cazul nostru, al Românilor.

Să nu se creadă însă că există vreo societate de azi, care s'ar putea lipsi de Universitate, de știință. Cauze politice și sociale au făcut tot mai mult să se vadă că ceea ce era o necesitate teoretică, instruirea poporului, este de fapt și o mare cerință practică. Vestitul naturalist englez J. B. S. Haldane delă Universitatea din Cambridge, într'o conferință ținută nu de mult, „*Daedalus or science and the future*“, ocupându-se de această chestiune, se întreabă dacă progresul științei se va opri sau nu, căci, cum zice el, știința este ceva nou și n'ar fi mirare ca ea să dispară tot atât de repede pe cât a venit. Aceasta mai ales acum, după războiu, când profesori universitari chiar, adică apostoli ai științei, se oferă să lupte în rândurile ce combat știința! Haldane este însă optimist. El crede că atâta vreme cât vor

domni în lume sistemul economic actual și concepția naționalistă, știința poate fi sigură de viitorul ei, căci atât capitalismul cel plin de spiritul concurenței, cât și naționalismul cel plin de râvna întrecerii și a dominației, oricât ar fi uneori, în aparență contra științei, de fapt vor fi totdeauna de partea ei, ea singură asigurându-le succesul! Omul care, călare pe fier, se ridică deasupra norilor, ca un simbol a modernității, este, mai mult ca oricare altul, în stare să asigure victoria astăzi și pe el îl adulează conducătorii neamurilor, iar el este un copil al științei. Un popor care vrea să sboare alături de altele și să se ia la întrecere cu ele, nu poate avea destulă încurajare pentru știință și cuvinte destul de aspre pentru crainicii de prost gust, cari ar încerca să micșoreze stima la care are aceasta drept.

Ceeace înfloreste sus însă, are trebuință de înțelegerea și îngrijirea celor de jos. Lucrul acesta va fi simțit mai bine gândindu-ne de ex. la medicină. Aceasta este necesară victoriei unui neam, căci ea are menirea să stabilească condițiile lui de sănătate. Dar ce pot folosi cercetările și descoperirile marilor doctori, dacă poporul gonește cu pietre pe cei ce voesc să izoleze bolnavii și dacă acelaș popor crede mai mult în farmece decât în farmacie? Și ce poți aștepta dela un popor, în materie de inițiativă, de învoire a felului primitiv de a lucra, când cetățenii săi, chiar mai luminați, îți vorbesc cu toată seriozitatea de cărturărese, de „făcuturi” și de lucruri de acestea?

Nu, pentruca știința celor de sus, știința fără de care azi nu se mai poate menține un popor, să poată rodi, să poată duce la viață și victorie, este nevoie de colaborarea adâncă a întregului popor. Un sociolog american, A. Small, zice că nu este necesar ca fiecare individ să fie un sociolog, pentruca o democrație să poată funcționa convenabil. Este destul, crede el, ca și în domeniul social să

↓ FH

ajungem acolo unde s'a ajuns în cel fizic. In acesta din urmă, deși cea mai mare parte din noi profanii nu am fi în stare să formulăm o singură lege, prin contactul permanent cu spiritul științific modern am ajuns să ne conducem în mijlocul naturii și față de ea, altfel decât strămoșii noștri de acum două-trei sute de ani. La fel, ne spune Small, va trebui să ajungem și în domeniul vieții sociale. In ce ne privește pe noi, Românii, noi am adăuga că avem sarcina de a răspândi în poporul nostru un lucru cu care am rămas în urma celorlalte națiuni, adică mentalitatea aceea științifică, de care vorbea Small că este ceva de la sine înțeles, atunci când se gândea la America și la lumea fizică. Fără această mentalitate nouă, adânc înrădăcinată în sufletele noastre și în tot cuprinsul țării, nu o vom putea lua serios din loc pe calea întrecerii între neamuri.

Cu cât ne îndepărtăm de prezent înspre trecut, cu atât găsim mai mult, vezi bine, o stare de lucruri care nu reclama atâta coborîrea universității în popor. A fost chiar un moment, în care poporul nu cunoștea nimic din cuceririle științei, puține câte erau atunci. Dar lucrul acesta să nu ne inducă în eroare. Dacă masele de atunci nu simțeau trebuința științei, clasele conducătoare din acele vremuri nu o cunoșteau nici ele și trăiu în consecință,¹ soarta popoarelor fiind hotărâtă și ea atunci de alți factori. Când locul popoarelor în lume este fixat însă prin utilizarea cuceririlor aduse de știință, de toate științele, bine înțeles, iar nu numai de cele ce duc la industrii, când apoi, tu vii astăzi și pe de o parte, te revolți, în caz de războiu, să zicem, că guvernele n'au procurat soldaților armamentul cel mai perfecționat și mai departe, condamni încetivarea cu care se introduce la noi radiofonia, iar pe de altă

¹ S'a făcut observația că în secolul al XIX-a, prin aplicarea științei la viață, omenirea s'a transformat mai mult de cât în toată epoca anterioară, lungă de mii și mii de ani, iar aceasta spre folosul ei.

parte cauți, prin presă, prin presa cu rotative, să umilești știința și să spui că ea nu este un lucru atât de important pentru un popor, atunci nu mai ai dreptul să reclami un prea mare respect pentru logica ta. Radiofonia și tot ce seamănă cu ea, dela vaccin până la submarin, dela clinică și până la ingeniozitatea cu care este concepută o gară mare, nu sunt manifestații cari apar ca fenomene luminoase izolate în mijlocul unui întuneric popular. Ele nu pot trăi, în nici un caz, multă vreme în întuneric, fără prejudicii pentru ele și pentru poporul respectiv. Știința are nevoie de „atmosferă” și cu cât aceasta este mai întinsă, cu atât nucleele centrale devin și ele mai aprinse, răspândind tot mai multă căldură și binefacere împrejur. Astăzi, cum spuneam ceva mai înainte, într’o altă formă, nu poți ține la neamul și la tradiția ta, fără a avea ochii larg deschiși spre ceace se face aiurea nou, spre a lua, asimila și utiliza totul pentru întărirea și creșterea avutului tău. Orice lipsă de atenție în această direcție, înarmează alte neamuri mai bine pentru luptă, iar tu, din dorința de a preaslăvi la exces specificul tău național i-ai preparat căderea. Lucrul însă cel veșnic nou, lucrul care dăreamă multe, dar construște și mai multe, este tocmai știința, această putere capricioasă, care nu se face roaba de cât a aceluia care i se închină. De aceea un popor, poporul în totalitatea lui, dacă vrea să-i câștige grațiile și să biruiască în lume, trebuie să se deprindă să iubească altarele acestei noi zeități, adică universitățile. Fără această iubire, exemplele recente ne-o dovedesc, totul este amenințat de ruină. Și iarăș, pentruca această iubire să existe, universitățile trebuie să-și desvăluie în fața mulțimilor frumusețile lor, iar aceste frumuseți sunt tocmai adevărurile științifice, cu cortegiul lor de explicații și aplicații.

7. Cu această însă am ajuns la unul din punctele cele mai delicate ale întregii expuneri. Știința, se va putea zice,

dă cunoștințe, dar nu dă ideale; ea argumentează asupra tuturor chestiunilor, dar ea nu ne dă argumente prea puternice în favoarea acțiunii, în genere, cunoștințele putând să ne arate cel mult ce este un lucru, nu însă de ce să-l dorim sau urim. Iar noi, astăzi, în criza în care se găsește lumea, avem mai ales nevoie de ceva care să ne ajute să ne consolidăm din nou viața și acțiunea, să ne grupăm iarăși în jurul unor ideale. Omenirea raționează și așa prea mult, critică prea din cale afară totul, detronează prea fără discernământ orice mărire și un surplus de știință, de spirit de cercetare, ar putea face altceva de cât rău? În împrejurări ca acestea este deci oportun să accentuăm ideia universitară, adăugându-i suplimentul de „extensiune“?

Intrebarea de mai sus, care, repetăm, este foarte gravă, ne pare că pornește totuș de la o greșeală inițială. Noi avem ochi să vedem și urechi să auzim critice, revoltele sufletelor de azi și suntem gata să ne înspăimântăm și să condamnăm izvorul din care credem că a ieșit toată această așa zisă anarhie. Dar noi n'avem nici ochi și nici urechi pentru latura pozitivă a acestui spirit critic modern. În acesta totuș trăim, prin el trăim, de dragul lui trăim. În jurul nostru se înalță mărturiile nesfârșite ale puterii acestui spirit, din noapte în noapte noi ne scaldăm în binefacerile lui, lui îi cerem ușurarea durerilor noastre fizice, lui scurtarea drumurilor, utilizarea mai bună a puterilor naturale, lui îndepărtarea sărăciei, lui mijloace pentru o mai bună gospodărire a societății și tot cu ajutorul lui ne răspândim, prin telegraf și tipar, copii ingrați ce suntem! ocările noastre împotriva lui, dealungul și dealatul țării și lumii! Toată vieța noastră modernă, cu toate șovăelile ei, cu toată anarhia ei, are drept suport acest țesut pozitiv, creațiile științei, creații din mijlocul cărora, îmbuibați de binefacerile lor, strigăm împotriva singurului lucru asupra căruia am mai putea fi încă de acord

cu toții, împotriva ei, a științei acestea, pe care totuș o binecuvântăm și o dorim biruitoare în fiecare minut al vieții noastre de toate zilele!

Eduard Spranger, în „*Lebensformen, geisteswissenschaftliche Psychologie und Ethik der Persönlichkeit*“,¹ în fața acestui spectacol, în fața anarhiei care pare că se ridică de jos, după războiu, prin ruperea vechilor credințe, care țineau împreună societatea înainte vreme și în fața dezorientării temătoare a celor de sus, în fața spiritului de reacțiune aproape al acestora, în fața timidității, în orice caz, cu care ei mai apără încă știința, zice că totuși dacă mai este vorba ca Germania, ca cultura modernă chiar, să continue să trăiască, aceasta atârnă numai de puterea și voința de înțelegere, iar înțelegerea astăzi nu mai poate avea loc decât tocmai în știință, din care iau naștere toate acele lucruri de care vorbiam adineauri și de care noi nu ne mai putem lipsi. Noi, profesorii dela Universitate chiar, oricât am fi de împărțiți prin idealurile pe care le mai avem, sau prin rămășițele sau surrogatele de ideale, avem totuș un domeniu în care putem munci, în care putem lucra împreună, iar aceasta este tocmai știința pe care o reprezentăm noi și care și în această școală mare, ca și în afară de zidurile ei este refugiul muncii noastre de azi și cine știe, poate și leagănul idealismului nostru de mâine. În ea, în orice caz, noi toți profesorii, noi toți cetățenii acestei țări, avem un punct de plecare plin de făgădueli: ea ne ajută să ne înțelegem între noi. Munca comună a fost însă mai întotdeauna însoțită de cântec și poate mâine omenirea va face să răsunе iarăș pe deasupra muncii sunetele sufletului ei avântat spre frumusețea unui ideal orânduitor de lumi. Știința ne va învăța, în orice caz, să umanizăm și vechile noastre credințe. Adevărata

¹ Lucrare apărută la Max Niemeyer, Halle (Sale), 3-a ed. 1922.

știință ne va filtra în suflet un spirit de toleranță, care va lua acestor vechi credințe asprimea lor din trecut, iar omenirii îi va da astfel un motiv mai mult de a se înțelege și de a fi fericită.

Să iubim deci Universitatea și s'o întindem! Ea este focarul din care radiază puterea de azi și tot prin ajutorul ei se va putea consolida și ordinea și iubirea de mâine! Vorbind de Charles Eliot, de acest om distins, care a fost vre-o patruzeci de ani președintele vestitei Universități Harvard, din America, Kuchnemann zice că școlile superioare americane, grație acestui mare modern, au înțeles, ele, că una din marile lor datorii este să atragă privirile poporului asupra lor, să-l forțeze să le iubească, asigurând în felul acesta existența unui centru de apropiere pentru ceasurile grele. Universitate americană are privirile îndreptate mereu spre comunitate și este veșnic gata să se adapteze nevoilor acesteia. O Universitatea, conform spiritului american, nu trebuie să uite niciodată că este căminul recunoscut al culturii și al științei și că în această calitate ea are răspunderi, dintre care nici una nu este mai mare ca aceea de a dovedi, în permanență, utilitatea ei. Iar dacă la noi, în țara noastră, Universitatea s'a născut prea dintr'odată, dacă poporul nu s'a putut deprinde cu noi și n'a avut cum căpăta încă încredere în noi, să nu uităm că nevoile aici sunt mai mari decât în America. Să nu uităm că la noi carapacea tehnică a culturii, căile ferate, fabricile, băile, confortul, strictul necesar chiar, sunt încă de creat și că repeziciunea transformărilor noastre face și sufletele mai nestabile ca în țările mai vechi. Și în afară și în noi, Universitatea are deci mai mult de făcut aici de cât aiurea și sunt multe lucruri, cele mai multe, pe care numai ea le poate face.

Să începem să le facem.

Să cultivăm știința în mijlocul nostru, să o răspândim

- dincolo de ușile sălilor de cursuri să ajutăm prin ea pe aceia cari vor să clădească ceva în țara aceasta, să răspândim prin ea nu numai înțelegerea lumii ce trebuie stăpânită ci și înțelegerea între aceia ce-s sortiți să ducă o viață comună și ceace n'avem încă, vom avea: iubirea poporului pentru universitățile sale.

- Când minunea aceasta se va înfăptui, Universitatea va putea zice că a contribuit și ea la punerea uneia din marile pietre de temelie ale viitorului neamului nostru. „*Extensiunea universitară din Cluj*“ nu voiește de cât să poată adăuga puțin la munca întreprinsă în acest sens, de către toate universitățile din țară și de cea din Cluj, în special.

Cum funcționează Extensiunea Universitară aiurea.

8. Tot ceace s'a făcut în Anglia și America în această direcție, pornește dela ideea că publicul trebuie câștigat pentru noul curent de extensune a cunoștințelor prin universitate. Ca în tot ce fac Americanii, mai ales în materie de educație, principiul este că „Extensiunea Universitară“ nu este o instituție pe care să o faci și apoi să aștepti ca publicul să vină la ea, negândindu-te prea mult dacă ceace acesta va putea căpăta acolo și forma în care materialul va fi predat, vor corespunde sau nu mentalității lui. „Extensiunea Universitară“ trebuie, zic americanii, să alerge neconținut după public, căutând să-i dea ceace-l interesează mai mult și sub forma cea mai plăcută pentru el.

De aceea, la New-York d. ex. Dr. Leipziger, acela care a organizat și condus mult timp¹ așa-zisele „Conferințe publice“, este informat în permanență de către public și de către unii inspectori asupra efectului produs de fiecare conferințiar și calitatea de învățat, singură, nu te poate menține pe

¹ Acum vreo 13 ani, pe când eram la New-York, se serba un sfert de veac, de când Dr. Leipziger conducea aceste cursuri.

listă, dacă felul tău de a expune nu poate deștepta destul interes. Căci dacă aceste conferințe publice au drept scop să înalțe gustul auditorului și să stimuleze progresul lui intelectual, ele trebuie să fie în stare, cum observă Charles. Horne, dela Universitatea din New-York, în revista „The Outlook“, să atragă acest auditor, fără de care, la urma urmelor, nu se poate începe nimic! De aceia, conferențiarul este mereu făcuți atenți asupra acestui fapt. Aceia cari organizează astfel de conferințe nu fac aceasta ca să dea prilej unor profesori de a vorbi, ci ca să poată publicul auzi ceva care să-l facă să dorească să mai vină și altă dată. Lucrul acesta trebuie reținut și aplicat în orice oraș și în orice țară. Conferențiarul public este și va fi mai mult un misionar și ca atare el reclamă unele calități speciale, pe care, dacă nu le ai și nu vrei să muncești să le obții, nu poți pretinde să fii dascălul mulțimilor. Americanii nu se dau înapoi să repete, în centre diferite, aceeași conferință de mai multe ori, în același an, decât să dea oratori noi dar lipsiți de interes. Wendell Phillips, din Massachusetts, a repetat conferința lui asupra artelor dispărute mai bine de 2000 de ori, în Statele-Unite. Lucrul acesta ni-l afirmă Murray Butler, președintele universității Columbia în „*Lés Etats-Unis d'Amérique*“.

Un alt punct, pe care nu-l uită conferențiarul public din țările în care mișcarea s'a înrădăcinat, este că publicului nu-i place să fie tras pe sfoară. Când ascultă un profesor mare, el vrea să audă ceva în consecință. Și de aceea, după cum copiilor nu le plac „cărțile scrise pentru copii“, tot așa și publicului mare nu-i place să se vadă maimuțărit de pe catedră. El vrea să audă lucruri serioase, fie și într'o formă glumeață, lucruri pe cari să le poată înțelege însă, lucruri spuse într'o limbă frumoasă, căci el nu crede că vorbind ca Moș Gheorghe, ai devenit conferențiar popular, cum credeam la noi, mai înainte unii conferențiar din oficiu și poți

merge adânc în secretele după care el râvnește. De aceea conferențiarii cei mai buni sunt aceia cu o cultură înaltă, care-și dau seama că pentru a ajunge la popor trebuie să-ți limpezești gândurile pe înțelesul lui, ceea ce este o muncă extrem de grea, iar nu să-ți demagogizezi limbajul: marfă foarte efină și care nu se cere prea mult.

O altă greutate este aceea a obiectivității. Când a început în Anglia mișcarea de care ne ocupăm, poporul a privit-o cu neîncredere. El o considera drept o armă a claselor de sus, cu ajutorul căreia acestea voiau să falsifice mintea mulțimilor spre a le putea subjuga mai ușor. Inceputul cu încetul însă, auditorul a văzut că se înșelase. Conferințele nu conțineau nimic, dar nimic altceva, de cât preocupări științifice, expunerea nepărtinitoare a rezultatelor la care se ajunsese într-un domeniu dat. Constatarea aceasta a avut darul să mărească numărul celor ce veneau la conferințe și să asigure acestora o reputație de obiectivitate, dela care ele nu s'au abătut. Numai în felul acesta, ele au putut să-și asigure un loc în conștiința poporului. Iar acum ar trece drept o lipsă de demnitate ca un conferențiar să calce această lege fundamentală a adevărului și să folosească lecțiile sale drept prilej de reclamă pentru un partid politic să zicem. El ar fi șters, în orice caz, de pe lista conferențiarilor publici. Un om care ar utiliza, de altfel, o instituție științifică pentru scopuri politice, nu numai că ar distruge această instituție, ci ar pierde și dreptul la cinstea concetățenilor săi căci ceea ce ar face el ar fi un furt deghizat, comis în dauna culturii țării sale.

9. „Extensiunea Universitară“ de aiurea a trebuit să țină seamă și de fapte de un alt ordin. În primul rând, ea n'a uitat că masa poporului este compusă din oameni, cari, de multe ori muncesc din greu în tot cursul săptămânii și că nu poți cere întotdeauna dela ei să vină la zile și ore fixe la conferințe. Acești oameni pot veni odată, pot veni de

două ori, dar regulat nu, la început cel puțin. De aceea conferințele publice au avut, în primii ani în orice caz, caracterul unor lecții izolate. Aceasta, până s'a dezvoltat destul interesul pentru ca să poată fi instituite mici cicluri. Situația de la noi este, în mare parte așa, că „Extensiunea Universitară“ va trebui să se răzgîndească încă pentru câțva timp la conferințe izolate. Indată însă ce se vor ivi, în centrele mai mari cereri de serii de conferințe, se va schimba programul de până acum, pentru acele localități cel puțin.

Ciclurile, în apus, au fost mai totdeauna organizate pe conferințieri, iar nu pe chestiuni. Ciclurile pe chestiuni oferă un dublu dezavantaj. Ele reclamă din partea publicului o educație adâncă în materie, spre a putea coordona, ceea ce, în mod fatal, este dat pe planuri diferite de fiecare conferințiar. Apoi, este foarte greu să găsești totdeauna atâția conferințieri specialiști, câte laturi are o problemă. Din aceste motive s'a găsit mai practic să se organizeze, cum spuneam, cicluri pe profesori.

Nu putem intra în amănunte și spune ce se face în această direcție, pretutindeni. Dăm totuși câteva indicații. În Anglia, la Oxford, găsim, de obicei, cicluri de 6 lecții.

Un profesor, J. A. R. Marriott, a vorbit odată despre: „*Probleme referitoare la bogăție și sărăcie, tratate din punctul de vedere istoric*“. Prima lecție: „Geneza problemei în Anglia. Revoluția industrială“. A doua lecție: Problema producției. Fabrica. Statul și lucrătorul. Lecția a treia: Problema pauperismului. Statul și săracul. Lecția a patra: Problema schimbului. Cartismul și hrana ieftină. Secția a cincea: Problema distribuției (I). Uniunile muncitorești. Cooperația. Lecția a șasea: Problema distribuției (II). Individualism și socialism.

Tot în legătură cu acea universitate, profesorul Louis U. Wilkinson a vorbit despre: „*Nuvelistii din ziua de azi*“. Lecția întâia: Nuvela modernă și evoluția ei. Lecția a doua: George Meredith. Lecția a treia: Thomas Hardy. Lecția a patra: Meredith și Hardy: o comparație. Lecția a cincea: Kipling. Lecția a șasea Henry James.

Ca încheiere a acestui paragraf, dăm și conferințele ținute la New York, în sala de festivități a Școlii publice 66,

de pe strada 88, Estde a Cincea avenue, în prima jumătatea iernei anului 1912. În totul au fost 11 lecții asupra Europei și 11 despre muzică¹⁾)

Marti, 1 Oct. Prof. *Charles U. Clark*: „Valais și Savoia“. Ronul, dela Ghețar până la lacul Geneva; Zermatt, Monte Rosa și Matterhorn; Chamonix și Mont Blanc. Cu ilustrații.

Vineri, 4 Oct. Doamna *Mary Gregory Murray*: „Studiul muziceii ca un factor nou în Educație“. O definiție.

Marti, 8 Oct. Prof. *Charles U. Clark*: „Dauphineul“-Meije și alte glorii ale Alpilor francezi; Grenoble, cu universitatea și muzeele lui de pictură. Cu ilustrații.

Vineri, 11 Oct. Doamna *Mary Gregory Murray*: „Simplicitatea muziceii“. Analiza că ajutor pentru concentrare. Cu exemplificări la pian.

Marti, 15. Oct. Prof. *Charles U. Clark*: „Lyon, Regele văii Ronului“. Frumosul și activul oraș dela confluența Ronului cu Saone; clădirile, colecțiile și industriile lui. Cu ilustrații.

Vineri, 18 Oct. Doamna *Mary Gregory Murray*: „Matematicelle în muzică“. Principiile științifice. Cu exemplificări la pian.

Marti, 22 Oct. Prof. *Charles U. Clark*: „În țara Trubadurilor“. Avignon și amintirile lui despre Papi; Orange, Arles și alte orașe vestite din Provence. Cu ilustrații.

Vineri, 25 Oct. Doamna *Mary Gregory Murray*: „Principiile Espreiunii“. Interpretare; formarea caracterului; morala. Cu exemplificări la pian.

Marti, 29 Oct. Prof. *Charles U. Clark*: „Marsilia și Riviera“. Marele oraș comercial al Franței sudice; șantierele navale din Toulon; amintirile istorice și frumusețile scenice ale Coastei de Azur. Cu ilustrații.

Vineri, 1 Noem. Domnișoara *Pearl Cleveland Wilson*: „Aurul Rinului“. Aurul din Rin. Valhalla. Lăcomia Niebelungului. Blestemul și sabia. Cu exemplificări la pian și cu traduceri din poem.

Marti, 5 Noem. Prof. *Charles U. Clark*: „Catoria și Aragonul“. Barcelona, metropola Mediteranei; Venerabil Tarragona; Tortora, pe Ebru. Săragosa, cetatea sfântă a Aragonului. Cu ilustrații.

Vineri, 8 Noem. Domnișoara *Pearl Cleveland Wilson*: „Walkiria“. Căstigarea săbiei. Bătaia din nori. Brunehilda și muntele de foc.

¹⁾) Propramul ce urmează este tipărit pe un carton-broșură cu două foi, care se împarte gratuit, la intrare.

Martți, 12 Noem. Prof. *Charles U. Clark*: „Castilia cea bătrână și Leon“. Câmpiile castiliane; Burgos și faimoasa lui Catedrală; expoziție de vite în Leona Romană. Cu ilustrații.

Vineri, 15 Noem. Domnișara *Pearl Cleveland Wilson*: „Siefrid“. Făurirea săbiei. Omorirea balaurului. Urcarea muntelui.

Martți, 19 Noem. Prof. *Charles U. Clark*: „Castele în Castilia“. Segovia cea pitorească; Escorialul, colosalul monument a lui Filip al doilea; Toledo, fortăreața maură. Cu ilustrații.

Vineri, 22 Noem. Domnișoara *Pearl Cleveland Wilson*: „Crepusulul zeilor“. Siefrid navighează în josul Rinului. Suferințele Brunhildei. Căderea zeilor. (Ultima din cele 4 drame ale „Inelului Nibelungilor“).

Martți, 24 Noem. Prof. *Charles U. Clark*: „Madridul“. Vicața de stradă a capitalei spaniole; tezaurul artistic din Prado; o luptă de tauri în Plaza de Toros. Cu ilustrații.

Vineri, 29 Noem. Domnișoara *Pearl Cleveland Wilson*: „Parsifal“. Suferința și neștiința. Inamicul Gralului și grădina lui fermecată. Înțelegere și exaltare.

Martți, 3 Dec. Prof. *Charles U. Clark*: „Cordova și Grenada“. Merida, cu punțile și apeductele ei romane; Moscheia lui Abderrahman, acum catedrala din Cordova — cel mai mare monument al Sarazilor la vest de Meca; Alhambra. Cu ilustrații.

Vineri, 6 Dec. Domnișoara *Florence Haubiel Pratt*: „Interpretarea piesei Peer Gynt a lui Ibsen de către Grieg“. Cu flori din muzica populară norvegiană și cu o scurtă schiță biografică a lui Grieg și Ibsen. Exemplificări prin muzică vocală și instrumentală.

Martți, 10 Dec. Prof. *Charles U. Clark*: „Cu Romanii și Maurii în Andaluzia“. Sevilla, unde urandafirii înfloresc mereu; Alcazarul cel maur; în diligență dela Cadiz la Gibraltar. Cu ilustrații.

Vineri 13 Dec. Doamna *Caroline K. Goldberg*: „Copiii regelui“ — *Königskinder* — cu exemplificări vocale și la pian.

* * *

La sfârșitul broșurei pomenite se află și următoarele rânduri: „Biblioteca publică din New York are o filială (cea mai apropiată de Școala publică 66, nota trad.) la numărul 1465 din A Avenue, de unde pot fi luate cu împrumut, fără nici o plată, cărți referitoare la conferințe, de către cerori rezident al orașului New York“.

10. Din cele de mai sus se vede cum sistemul ciclurilor pe profesori poate fi îmbinat, dacă este nevoie și se poate, cu acela al ciclurilor pe chestiuni. Lucrul acesta nu are întotdeauna loc. L-am dat, pentru a avea o imagine mai completă a felului cum sunt organizate conferințele publice aiurea. Sistemul din care am luat acest exemplu funcționează la New-York de 40 de ani și el oferise, pe când eram acolo, adică prin 1912, peste 5000 de conferințe în acel oraș, într'o iarnă. În iarna 1910—11 anume, se ținuseră 5411 conferințe cu 716 conferențieri, frecventarea medie fiind de 176 auditori.

Aceste conferințe se țin în 35—40 de centre, la fiecare din acestea publicul căpătând, cum spuneam mai înainte, la intrare, o broșurică în care sunt tipărite titlurile conferințelor, data lor și numele conferențiarilor care vor vorbi în sala respectivă. În fiecare Duminică apoi, sau Sâmbătă, apare în jurnale lista conferințelor ce se vor ține în New-York săptămâna viitoare. Pentru orientare, dăm mai jos o astfel de listă și anume aceea a conferințelor anunțate pentru săptămâna începând cu 14 Ianuarie 1912.

Duminică, 14 Ianuarie.

Școala Publică 101. ¹⁾ „Rinul și Heidelbergu“ Henry Zick.

Luni, 15 Ianuarie.

Școala Publică 27. „Riuri“, Prof. William Libbey.

Școala Publică 46. „Ioana d' Arc“, Domnișoara Charlotte Teller.

Școala Publică 51. „Istoria Noului Olande“, Charles W. Bacon.

Școala Publică 59. „Rousseau ; întoarcerea la natură“, [profesori Christian Gauss.

Școala Publică 62. „Loviri, răniri, curgeri de sânge, arsuri, insolați și degerături“, William H. Happe.

Școala Publică 119. „Sănătatea copilului“, S. Josephine Baker.

Școala Publică 158. „Cântece Populare din Austria, Ungaria și Boemia“, Lewis W. Armstroug.

¹⁾ Pentru a nu lungi în mod inutil textul, lăsăm la o parte indicațiile referitoare la strade, numere, etc. etc.

Școala Publică 199. „Viața animalelor în timpul iernei“, domnișoara Mary C. Dickerson.

Școala Publică 167. „Robert Browning“, domnișoara Mary Phelps.

Școala Publică 188. „Franța; pământul, poporul și guvernământul“, A. Franklin Ross.

Biblioteca Publică. „Loviri, răniri, curgeri de sânge, arsuri, insolajii și degerături“, Frederick Knowles.

Sala St. Luke. „Tribunalul pentru copii“, domnișoara Madeleine Z. Doty.

Sala St. Peter. „Păsările noastre sălbatice“, Herbert K. Job.

Sala Columba. „Muzica irlandeză“, doamna Helen O'Donnell

Școala secundară Morris. „Goethe și romantismul“, Charles F. Horne.

Școala Publică 7. „Orașul nostru — Trecutul și prezentul“. J. William Rutherford.

Școala Publică 27 (Bronx). „Henry Clay“, Frederick B. Robinson.

Sala Lafayette. „Wolfgang Amadeus Mozart“, John Van Cleave.

Marti, 16 Ianuarie.

Școala secundară Wadleigh. „Camille Saint-Saëns“, Daniel Gregory Mason.

Școala Publică 4. „Hudsonul cel puternic“, Earnest A. Reed.

Școala Publică 63. „Cântece germane“, domnișoara Estelle Rose.

Școala Publică 66. „Negustorul din Veneția“, William H. Fleming.

Școala Publică 132. „Poe“, William C. Lawton.

Școala Publică 169. „Oliver Goldsmith“, Willis Boughton.

Muzeul american de istorie Naturală. „Delhi, capitala Mogulului și scene dela Durbar“, A. V. Williams Jackson.

Institutul tehnic israelit. „Fabricația ferului“, Bradley Stoughton.

Templul Metropolitan. „Indiile vestice“, George Donaldson.

Misiunea Virginiei Imaculate. „Farurile și vasele-faruri din Statele-Unite și istoria lor,“ William J. La Varre.

Biblioteca Publică din strada 135 „Arizona: leagănul și minunea Lumei celei noi,“ doamna Emma P. Telford.

Biserica Sf. Cornelius. „O plimbare prin Grecia,“ Joseph C. Oakman.

Miercuri, 17 Ianuarie.

Școala Publică 101. „Wagner și opera lui,“ Doamna Enid M. S. La Mont.

Școala Publică 186. „Câmpiile din vest,“ Frank D. Baugher.

Sala cea mare a Institutului Cooper. „Vecinii noștri din America de sud: situația lor politică,” William H. Shephard.

Casa „Settlement“-ului din Latura estică. „Catedrale italiene și germane,” Eugen Schoen.

Asilul copiilor, din New-York. „Animale sălbatice, în captivitate”, domnișoara Ellen Velsin.

Biblioteca publică din strada 66. „Cântece din Insulele Britanice”. Randal Hargreavez.

Capela Sunshine. „Viața „Cowboy“-lor, W. Wellington Masee

Sala Asociației Tinerilor Creștini, din strada 125. „Diviziune. muncii,” Benjamen M. Anderson jr.

Sala Asociației Tinerilor Evrei din strada 92. „Muzică de cameră, cu exemplificări din Beethoven, Mozart, Haydn, Schubert, Schumann, Grieg și Tchaikovsky,” G. C. Ashton Jonson.

Școala Publică 24. „Orașele din California de sud,” Alfred L. Benshimel.

Școala Publică 37. „Negustorul din Veneția,” William H. Fleming.

Joi, 18 Ianuarie.

Școala Publică 27. „Bermudele: istoria unei Insule de Coral,” Frank Baugher.

Școala Publică 23. „Încălzitul și lipitul cu ajutorul electricității,” Theodore I. Jones.

Școala Publică 46. „Mexicul,” Ulysses G. Warren.

Școala Publică 59. „Războiul Boxerilor,” Sydney Neville Ussher.

Școala Publică 62. „Viața Cowboy“-lor,” W. Willington Masee.

Școala Publică 64. Guatemala,” Thomas E. Potterton.

Școala Publică 100. „China,” Kenneth F. Junor.

Școala Publică 109. „Cântece din țara Norsilor,” doamna și domnul Barclay Dunham.

Școala Publică 165. „Metode de cooperatie între școală și familie,” Dr. Albert Shields.

Sala Institutului — „Cântece populare și țărănești din Rusia,” Edward Bromberg.

Templul Muncii. „Drumurile de poștă de pe înălțimile Alpilor,” Charles T. Hill.

Biblioteca publică din strada 96. „Robert Burns,” Willis Boughton.

Sala Sf. Luke. „New-York-ul de mâine,” Frank H. Blanchard.

Școala secundară Morris. „Hidrogenul și peroxidul de hidrogen,” William L. Estabrooke.

Școala Publică 4. „Viața străzilor din Paris“. Justin H. Moore.

Școala Publică 16. „Noul Orlean“, Flavius Brobst.

Școala Publică 36. „Dunărea cea măreață“ Lewis Gaston Leary.

Școala Publică 43. „Marocul și poporul său“, Henry Collins Walsh.

Vineri, 19 Ianuarie.

Școala secundară De Witt Clinton. „Electrotipie“, B. Wallace Ker.

Școala secundară Stuyvesant. „Motoarele electrice“, Theodore

I. Jones.

Școala Secundară Wadleigh. „Doctrina lui Monroe“, William S.

Guthrie.

Școala Publică 14. „Cântece populare germane“, doamna Bertha Hirsch.

11. Pentru a completa acest tablou, trebuie să adăugăm că lecțiile ținute de organizația „Conferințelor Publice“, care este în directă legătură cu Departamentul educației din New-York, nu sunt singurul lucru oferit locuitorilor acestui oraș în această direcție. Alături de aceste lecții avem conferințele Universității Columbia, pe acelea ale colegiului orașului New-York și așa mai încolo, așa că în timpul sezonului se țin regulat 40—50 conferințe în fiecare seară.

Dacă acum părăsiți orașul New-York, cu sălile lui de conferințe, săli în care, uneori, ca în aceea a Muzeului de Istorie Naturală se găsesc, în medie, cam 1400 auditori și aruncați o privire asupra întregii țări, veți găsi lucruri nu mai puțin impresionante. Credința este tot mai răspândită că școala, în genere și Universitate în special, trebuie să-și lărgească punctul de vedere. Sala de clasă, a oricărei școli, trebuie să fie ceva mai mult decât locul în care tineretul să se prepare pentru carieră; ea trebuie să devină locul în care poporul întreg să poată cunoaște în mod sistematic viața, cu tot ce o înconjoară și să aibă astfel prilejul să devină un mai bun conducător al propriei existențe și a aceleia a țării lui. De aceea, în orice școală, seara, după ce pleacă învățăceii cei tineri, se deschid ușile pentru adulți. Iar Uni-

versitatea, care și-a lărgit și ea concepția de educație, se grăbește să trimită în aceste săli conferențarii necesari. În 1914 douăzeci și una din Universitățile Statului înființaseră departamente speciale de „Extensiune Universitară,” iar alte șapte făceau această muncă în cadrele vechi. Numărul acesta trebuie să fie acum considerabil crescut.

- Dacă mai ținem seamă și de alte mișcări înrudite, ajungem ușor la concluzia că cecece s'a făcut în Statele-Unite, în materie de răspândire a ideilor universitare, este nu numai ceva nou în viața învățământului superior, ci și ceva complex și cu proporții nespuse de mari. Universitățile au organizat departamente speciale pentru diferite domenii ale vieții, pentru agricultură, pentru viața dela țară, pentru sănătate, pentru artă, iar profesorii, fie singuri, fie însoțiți de vagoane-automobile, sau vagoane de drum de fer, pline cu piese de demonstrație, pornesc din loc în loc și luminând poporul în chestiunile care-l privesc mai de aproape, îl face în acelaș timp să privească cu încredere spre școlile lui mari și-i asigură astfel și un refugiu pentru ceasurile lui de mari frământări și îndoeli.

În altă parte, am arătat odată cum întreaga atitudine a publicului american față de arta dramatică a fost schimbată în urma unei inițiative ca aceea luată de departamentul de literatură dela Universitatea Harvard. Aici pomenim numai faptul că după dramă a venit rândul muzicei. În afară de conferințe, ca cele pe care le-am văzut la New-York, conferințe în care persoane cunoscătoare în materie, explicau pe clasicii muzicei, însoțind explicația cu ilustrația cântată a temei relevate, până ce sala începea să fredoneze aria, a venit organizarea în mare a așa-zisei „Săptămâni muzicale naționale”, în care, în tot cuprinsul Statelor-Unite se organizează concerte după un anumit plan. În Mai, 1924, într'o astfel de săptămână, s'au ținut cam 1000 de concerte.

12. Prin exemplele date în urmă, se vede, sperăm, că Universitatea și „Extensiunea Universitară“ nu înțeleg să aibă numai un rol negativ în mișcarea culturală. În agricultură, în artă și în toate domeniile, ele fac muncă dublă. Dacă prin spiritul lor critic, pot contribui uneori la dărâmarea unor păreri învechite, Universitatea și „Extensiunea Universitară“, nu încetează nici un moment și nu trebuie să înceteze de a reface și consolida sintezele mari și idealurile neamurilor lor.

„Extensiunea Universitară“ face mai mult chiar. Acolo unde mijloacele tradiționale de propagandă culturală nu ajung ea intervine și prin lumina nouă pe care o aruncă asupra unei probleme și printr'o prezentare mai metodică a lucrurilor, ea răușește, ajutată de spiritul întreg al Universității, să întărească interesul publicului în direcția respectivă. Acesta a fost tocmai cazul cu renașterea spiritului dramatic în Statele Unite, renaștere care-și dorește existența în mare parte, spiritului celui nou pornit dela Universitatea Harvard.

În totul, putem deci spune că Universitatea prin „Extensiunea Universitară“ nu se mărginește să răspândească adevărul și să înmulțească jumătatea de știință în lume. Ea caută să producă, pentru fiecare tip de cetățean și sintezele posibile pentru el, bătătorind, pentru fiecare caz toate drumurile ce duc la muncă, la creație, la ideal.

Căci „Extensiunea Universitară“ nu ambiționează“ să facă savanți, sau pseudo-savanți. Ea nu ambiționează de cât să ajute pe fiecare om să devină un adevărat „om modern“, adică un om care să înțeleagă tot mai bine realitatea din jurul lui, locul lui în ea, felul și necesitatea idealurilor în această realitate, precum și drumul cel mai potrivit pentru înfăptuirea acestor idealuri. Fiecare om trebuie să devină un punct viu, o legătură dinamică, între baza și vârful piramidei culturale a poporului întreg. Iar pentru aceasta trebuiesc multe, *dar printre toate, trebuie tot mai mult și conștiința*

acestei legături. În capitolele precedente am încercat să arătăm cum, într-o vreme în care luptele se dau tot mai înverșunat în jurul bunurilor lumești, conducătoarea științei lucrurilor lumești, Universitatea, avea tot mai mult datoria de a interveni ca îndreptar al vieții.¹

Dar lăsând la o parte această ultimă chestiune și întorcându-ne la ideea imediat anterioară și dacă găsim că în unele cazuri, „Extensiunea Universitară“ poate pune mâna să ajute ca ceea ce este ideal să fie îndeplinit în vreun domeniu oarecare, să știm totuși că nu aceasta este chemarea ei.

• În genere, Universitatea și „Extensiunea Universitară“, nu pot face muncă de fermier ideal, de regisor ideal de teatru și așa mai încolo. Ele au alt rol, un rol pe care Universitatea îl uită câte-odată: să stabilească contactul teoretic dintre ceea ce este dat și ceea ce trebuie să fie, dintre adevăr și ideal, dintre viața zilnică și viața culturii.

Acest contact, orice s'ar zice, este și rămâne într-o mare măsură o chestiune de idei, de înțelegere a lucrurilor. În proporția în care acest lucru este adevărat, Universitatea și „Extensiunea Universitară“, își au locul lor în lupta pentru cultură a unui popor. Alături de munca lor rămâne, de sigur, mult de făcut, mult de realizat, căci Universitatea și „Extensiunea Universitară“ abia dacă pot spera să jaloneze în

• Dacă a fost adoptat termenul de „Extensiune Universitară“ pentru instituția care să îndeplinească acest rol, cauza este faptul că s'a găsit că el corespunde mai bine realității de cât vechiul termen de „Universitate populară“. Acesta implică un element de inferioritate, de scădere, care nu corespunde faptelor. Universitatea, când iese din zidurile ei, nu o face coborându-se. Ea pune numai în mijlocul poporului, problema care-l interesează pe acesta, dar le pune dintr'un punct de vedere universitar. Universitarul, când trece din sala de curs în mijlocul poporului, nu îl face cu sentimentul că-și coboară știința lui și de aceea termenul de „Extensiune Universitară“ a fost adoptat, acesta înlăturând orice neînțelegere.

conștiințe drumul pe care acestea au să-l facă. Alătura de Universitate și de „Extensiunea universitară“ va fi un loc imens pentru bunavoință, căldură personală și sacrificiu, cari să ducă la capăt, la viață ideile, oarecum palide, ale intelectualilor universitari. Dar pentruca ceilalți să poată lucra cu spor, e nevoie ca cei din urmă, universitarii, să-și facă și ei partea lor de muncă în opera de cultură a neamului lor.

Partea aceasta de contribuție o văd tot mai mult Universitățile apusului, cele anglo-saxone în special și de aceea „Extensiunea Universitară“ a luat un mai mare avânt acolo.

(13.) Ar mai fi ceva de spus, despre un alt chip de a se extinde al Universităților și anume prin corespondență. Lucrul este cunoscut mai bine tot în Anglia și în America.

Având în vedere numărul mare de persoane, cari, deși n'au putut cunoaște binefacerile unei instrucții liceale, nu pot veni să urmeze nici cursurile „Extensiunii Universitare“, dar care sunt dornice de cunoștiințe, instituțiile superioare de cultură din aceste țări au înființat departamente speciale pentru instrucția prin corespondență. La timpul cuvenit, vom da amănunte mai multe asupra felului cum funcționează aceste lecții. Acum spunem numai că universitățile mari americane au, mai toate, astfel de departamente, cu profesori speciali și că numărul studenților respectivi crește mereu. La Chicago el trece de 3000 și situații asemănătoare se găsesc pretutindeni.

Din puținul ce am spus asupra felului cum se lucrează aiurea, ne pare că se vede totuș destul interesul pe care-l acordă universitățile streine instruirii poporului. Să nu se creadă, dealtfel, că mișcări de acestea avem numai în Anglia și Statele-Unite. Sub forme diferite le avem în Danemarca și le avem pretutindeni. Dacă nu sunt în directă dependență de universitate, ele sunt conduse însă de universitari în Elveția, în Franța și tendința este ca pretutindeni să se con-

solideze curentul în legătură cu instituția care, mai mult ca oricare alta, este chemată să organizeze știința, în legătură cu universitatea.

Aceia cari, ca noi, au văzut interesul și dragostea cu care conferențiarul „Extensiunii Universitare din Cluj“ sunt așteptați și primiți de publicul din provincie și spiritul de sacrificiu care însuflețește pe profesori, atunci când, în vreme de iarnă, consimt, pentru o minimă sumă de bani, să facă două nopți în tren, pentru a vorbi Dumineca cine știe unde, nu pot avea decât încredere, că ceea ce au făcut alții se va desăvârși de asemenea și la noi.

În ce mă privește, apoi și ca o continuare a celor din urmă și după ce voiu exprima, în numele „Extensiunii Universitare“, mulțumirile cele mai sincere față de ministrul, de publicul și societățile de cultură, care ne-au dat ajutor, într'un fel sau altul, nu voiu putea termina aceste cuvinte lămuritoare decât arătând colegilor mei din „Extensiunea Universitară din Cluj“, sentimentul de adâncă grațitudine ce-l am pentru munca și sacrificiile lor de până acum. Dela munca aceasta trebuie așteptată de altfel și îmbunătățirea mișcării făptuite cu atâta trageră de inimă de către profesorii universitari din Cluj.¹⁾

Anexă.

Ca o altă exemplificare a felului în care o școală nu trăește cu adevărat,²⁾ decât atâta timp cât servește comunitatea în mijlocul căreia se găsește, ni-l oferă și lumea antică.

¹⁾ Primele două părți ale acestei expuneri, au fost prezentate, la sfârșitul anului trecut, 1925, publicului din Cluj și Timișoara, sub forma de conferințe ale „Extensiunii Universitare.“ Unele părți, ca cele referitoare la învățământul clasic, din această expunere și din *Anexa* ce urmează, nu reprezintă decât părerile subsemnatului și nu angajează cu nimic pe colegii din „Extensiunea Universitară“.

²⁾ Vezi, în corpul broșurei, capitolul : *Universitatea modernă, în genere și ideea de serviciu.*

V. I. B.

Intr'unui din „grupele de studii“ de pe lângă Institutul Solvay din Bruxelles s'a discutat, în adevăr, în 1911 o chestiune care, cum se va vedea din cele ce urmează, nu este lipsită de interes în această privință. Dl De Decker a prezentat grupului de studii istorice, în ședința dela 6 Decembrie 1910 și 6 Ianuarie 1911 o lucrare ¹⁾ referitoare la decadența intelectuală din vremea imperiului roman.

Dupăce se ocupă de înăbușirea sistematică a individualităților de către conducătorii imperiului, până ce se ajunge la un fel de tocire a bărbăției intelectuale la clasele de sus și la popor, dl De Decker se oprește la transformarea suferită de școală, din momentul în care tirania i-a luat menirea de a prepara pentru viață, pentru viața chemată să ducă înainte rosturile unui popor.

Aici nu ne interesează decât această latură a problemei și din ea se va vedea, întocmai ca și în cazul universităților engleze și germane, nevoia cea mare pe care o are o universitate, o școală, în genere, să nu se lase desprinsă de necesitățile vii și actuale ale poporului ei. Dar aceasta nu este singura lecție care ar putea fi ilustrată cu ajutorul autorului la care ne referim. Cazul școlii romane, din epoca de declin, mai poate ilustra și superba inutilitate a unui învățământ formal, oricât ar fi de mare trecutul reprezentat de el. Invățământul clasic niciodată nu va fi fost mai aproape, în toate sensurile, de splendoarea antică, decât tocmai în epoca de care vorbește De Decker. Și totuși câtă lipsă de succes! Un lucru care nu ne poate mira, când ne gândim că succesul nu poate veni decât pentru acela, fie el individ, fie popor, care-și ia ca punct de plecare prezentul și nevoile mari din jurul său. Cultura chiar, idealul idealelor nu există, nu are viață,

¹⁾ Darea de seamă, din care traducem noi o parte, o luăm din „Buletinul Mensual“ al Institutului de Sociologie, Solvay, Nr. 11, Ianuarie, 1911.

decât dacă o face fiecare pe sufletul și măsura lui. Pe vârful munților nu se ajunge cu artificii, cu picioare de împrumut, ci numai și numai cu puterea plămânilor proprii. Omul poate căpăta, la drum, o îmbărbătare de ici și de colo, și chiar indicații asupra țintei finale dar fiecare să știe că drumul este al său, că el are să-l facă cu propriile-i eforturi și că numai făcându-l va gusta bucurii de acelea ce nu se capătă interpretând drumurile altora. Iar școala care nu va deprinde un popor să-și meargă drumul său, ci-l va plimba prin șoselele făcute de alții, nu este departe de aceea a neputinței, așa cum o veți vedea descrisă de De Decker.

Revenind la cele spuse de autorul la care ne referim și după indicația făcută mai sus, referitor la prima parte a comunicării sale, „trecem la cealaltă cauză de decădere intelectuală sub imperiu — stagnarea învățământului și mai ales a învățământului superior. În general, nimic nu este mai tradiționalist decât învățământul. Acest tradiționalism, când este exagerat, poate să facă foarte mult rău, din cauză că el împiedecă atunci adaptarea activităților intelectuale la necesitățile vieții. Romanii, conservatori prin excelență, aveau să facă puține inovații în această direcție“.

„Până la căderea republicii, învățământul roman era adaptat în mod convenabil vieții. Acest învățământ, în școala primară condus de *litterator*, în școala medie condus de *grammaticus* și în școala superioară condus de *rhetor*, era orientat, am putea zice aproape exclusiv către arta oratorică. Artă oratorică însă n'a jucat niciodată un rol mai mare decât în republicele grecești și în cele romane. S'a spus, destul de exact, că acolo totul atârna de popor și că poporul atârna de cuvântări. Cariera bărbaților, adică toate slujbele, erau deschise în mod larg acelor tineri oratori, cari răușeau să se distingă în piața publică“.

„Axioma a-tot-puternicei artei oratorice era de mai multe ori seculară și cuvântul „axiomă“ este de rigoare aici, pentru

a caracteriza o idee adânc înrădăcinată în minți și greu de desrădăcinat. Căci s'a întâmplat următorul lucru: Atunci chiar când, sub imperiu, cuvântul nu mai era liber în Senat, când comițiile populare erau suprimate (sub Tiberiu), când cauzele juridice se pledau, așa-zicând, cu ușile închise, în fața centumvirilor și când marile funcțiuni erau date după bunul plac al împăratului, atunci chiar deci când, într'un cuvânt, vorba spusă își pierduse toată puterea și tot prestigiul ei de altădată, axioma a-tot-puterniciei artei oratorice păstra forța ei câștigată. Învățământul, în lipsă de idei inovatoare, rămânea în acelaș făgaș, adâncit tot mai mult, iar oamenii de talent continuau să fie supuși educației curat oratorice, deși necesitățile vieții se schimbaseră cu totul“.

„Stabilirea imperiului roman a adus un fel de divorț între școală și viață și acest divorț a devenit atât de pronunțat, încât învățământul școlilor superioare sau al școlilor de retorică a sfârșit prin a căpăta un caracter cu totul factice și depărtat de realitate. Nemai fiind alimentat de către viața înconjurătoare, acest învățământ se închise în el, se complică, se subtiliză atât în cât deveni ridicul și incapabil să formeze mințile creatoare, care ar fi putut înlătura decăderea“.

„*Di De Decker* întemeiază afirmațiile sale pe texte puțin cunoscute și de mai puțină valoare, din punct de vedere literar, dar foarte importante din punct de vedere sociologic. Aceste texte (*Contraverses et suasoires* de Seneca tatăl, *Petites déclamations* atribuite lui Quintilien, *Grandes déclamations*, atribuite lui Quintilien) ne arată cu cruditate mizeria intelectuală a timpului. *Di De Decker* citește mai multe pasagii care ne introduc fie în adevăratele școli superioare, unde subiectele oratorice cele mai baroce sunt tratate cu entusiasm de către profesori și elevi, fie în sălile de declamație, unde un public amestecat de profesori și de avocați, de tineri și bătrâni, de magistrați și de demnitari,

se îmbulzeau să audă pe un orator abil, pledând o cauză fictivă și de aspect romantic“.

„Este locul să ne oprim puțin la aceste săli de declamație, care au început să fie la modă tocmai în primele zile ale imperiului. Fiecare sală de declamație era, oarecum, un fel de forum artificial, unde discursurile imaginau rînd pe rînd deliberări și chestiuni juridice. Prin acest fapt chiar, învățămîntul superior din școalele de retorică devenea un mijloc, prin care se tindea nu către oratorul perfect ci către declamatorul strălucitor. Nevoile intelectuale erau satisfăcute în felul acesta într'un chip cu totul factice... Romanii cei mai perspicaci vedeau foarte bine că discursurile din sălile de declamație n'aveau nimic comun cu viața; dar ei se mărgineau să critice, fără să propună remedii folositoare. Ei opuneau *oratorul școlastic oratorului public (orator scholasticus — orator forensis)*; dar chiar aceia care criticau declamația, nu se puteau împiedica de a se deda la rîndul lor practicei acesteia. Distanța dintre viață și arta oratorică a devenit cu timpul prodigioasă. Printre subiectele propuse în școale și în săli, foarte puține se referă, mai de aproape sau mai de departe, la realitățile posibile: ne găsim în plin roman! Chiar și dreptul este fictiv: legile invocate sunt când romane, când elene, când absolut imaginare. Acestea din urmă constituiesc un mic cod, la îndemîna declamatorilor care erau veșnic în căutarea situațiilor noi și stranii...“

„Roma, capitala lumii, n'a avut o adevărată universitate. Timp de secole întregi, progresele tehnice au fost nule: piatra de măcinat continua mereu să fie învîrtită de cai sau de brațele sclavilor. Tehnica războiului rămînea, am putea zice, staționară. În epoca elenistică, științele, în înțelesul modern al cuvîntului, adică matematicile, astronomia, mecanica, medicina, anatomia, etc. înfloriseră în Alexandria și în celelalte centre ale culturii grecești. În epoca romană,

știința din Alexandria și din Pergam, a pierdut, ea chiar, puterea ei creatoare și a devenit receptivă numai și compilatoare: Ptolomeu nu a mai înțeles sistemul heliocentric al lui Aristarc și al lui Hipparc. În lumea elenică, întocmai ca și în cea romană, căutătorii de idei noi, pionierii lipseau. Toată viața intelectuală se concentrase atât de mult în arta oratorică, încât chiar în Universitatea din Atena elocința căpătase întâietate asupra filosofiei. Libanius, Themistius și Himerius, sofiști strălucitori, călătoreau din oraș în oraș și mulțimea-i sărbătorea cum ea sărbătorește astăzi pe tenorii cu renume. Gândirea creatoare încetase pe toată linia de a mai avea viață. În rezumat, supraviețuirea cultului vorbirii era prea tenace; trecutul târa prezentul și împiedica prepararea viitorului“.

„În tot timpul existenței lor, Grecii și Romanii au afirmat cu mândrie că, în opoziție cu barbarii, ei știaau să mândriască strălucitor cuvântul. Dar acești barbari erau națiuni tinere și suprapopulate. Când valurile lor s’au pornit, Romanii nu puteau opune acestora decât mașini de războiu îmbătrânite și tot atât de inutile ca și retorica cea deșartă“.

Din o instituție menită să prepare pentru viața de conducere reală a statului pe copiii nobilimei, școala romană de care ne ocupăm, devenise așezământul educativ al unei clase de oameni, cari nu mai cereau să fie inițiați decât în plăcerile ușoare ale existenței, iar printre acestea — ca o reminiscență a trecutului glorios — era și puțința de a mai mușări cultura acestui trecut.

Dar făcând așa, școala nu servise nici societatea în mijlocul căreia se afla și nu se servise nici pe ea. Ea servise totuși viitorul, arătându-i odată mai mult că fiecare epocă își are cerințele ei vitale și că o școală nu va putea fi foloșitoare de cât în măsura în care va reprezenta o preparație serioasă pentru îndeplinirea acelor cerințe.